

DEMOKRACIJA

Leto IV. - Štev. 22

Trst - Gorica 2. junija 1950

Izhaja vsak petek

Italijanski protidokazi

Tanjugova reakcija na izjave grofa Sforze o tržaškem sporu je izzvala v italijanskih krogih dokaj slabo kri, s službenega vira so pa odgovorili z objavljanjem nekaterih dejstev. Hočemo se torej na kratko baviti s temi dejstvi.

Z italijanske strani trdijo: 1) da področje B ni pretežno slovansko, 2) da ni res, da Slovenci na Goriškem in v Beneški Sloveniji ne uživajo svojih manjšinskih pravic in 3) da ni res, da italijanska šolska oblastva ne spoštujejo prosvetnih pravic slovenskih domačinov.

V podkrepitev prve trditve se Italijani sklicujejo na podatke ljudskega štetja iz l. 1921, ki pa so tako nezanesljivi, da je celo profesor tržaške univerze Fegitz-Luzatti pred prihodom mednarodne komisije marca in aprila 1946 smatral za potrebno, da izvrši na teh službenih podatkih svoje neslužbene popravke. Po vsej priliki zato, ker se s službenimi italijanskimi trditvami pač niso mogli pojaviti pred mednarodno komisijo.

Ali sedaj se današnja službena Italija vrača na te, že leta 1946 opuščenke podatke in stavlja na razmišljanje trditve, da je v področju B od skupnega števila 71.150 prebivalcev nič manj kot 54.651 Italijancev.

Ljudsko štetje pomeni javno priznavanje svojega občevelnega jezika in iz usakodnevne izkušnje vemo, da v naših krajih narodnostno mešanega prebivalstva obvladuje vsak Slovenec ali Hrvat ob domni govori, ki v svoji materinščini govori doma, dočim izven doma in za morebitne poslovne potrebe govori pač italijansko. Za večino izmed nas se lahko torej trdi, da imamo dva občevelna jezika. Nič lažjega torej kot to, da se v raznih statističnih podatkih označuje kot Italijana, akoravno je na političnih volitvah pri tajnih volitvah glasoval za slovenskega kandidata. In slednje se je gotovo dogajalo v občinah, ki so bile pod italijansko upravo. Tako se je dogajalo, da se je po raznih istrskih občinah med enim in drugim glasovanjem številčno razmerje bistveno spreminjalo.

Vendar pa do neke mere službene italijanske podatke lahko popravimo, ako za točnejšo presojo stanja dodamo, da je v Istri, t. j. na področju B tržaškega ozemlja, italijansko prebivalstvo izključno mestno, dočim je slovensko-hrvatsko prebivalstvo pretežno kmečkega značaja. Italijani, osredotočeni v mestnih otokih, so obkoljeni od slovenskih kmetov, ki imajo v svojih rokah že preko 500 in deloma že preko 1000 let deset let celokupne površine področja.

Po podatkih iz avstrijskega ljudskega štetja leta 1910 je štel Koper 12.231 prebivalcev (od teh 9.340 Italijanov), Izola je štela 9.340 prebivalcev (od teh 6.215 Italijanov), Piran 15.210 (od teh 12.173 Italijanov), Buje 7.181 (od teh 6.520 Italijanov), Umag 6.092 (od teh 5.609 Italijanov), a Novi grad 2.275 prebivalcev (od teh 2.086 Italijanov). V vseh teh občinah, ki so se leta 1910 nahajale v italijanskih rokah, je bilo 51.450 prebivalcev, od teh 41.953 Italijanov in samo okroglo 10.000 Slovanov. To je bilo leta 1910, ko so bile te občine v italijanskih rokah. Ali čim je kakšna občina iz italijanskih prešla v slovenske roke, so nastopile spremembe, ki na primer za poreški okraj znašajo leta 1880 6.326 Italijanov proti 932 Slovincem in Hrvatom, dočim je razmerje leta 1890 v istih občinah bilo 4.571 proti 3.093.

Ni torej prav nič pretirana trditev, da bi redne volitve na področju B dale približno sledečo sliko: Italijani bi se vzdržali v Piranu, Izoli in Kopru, tako da bi odstotek sodelujočih glasovalcev v teh mestih znašal komaj 20 odst., dočim bi podeželje dalo 100 odstotno slovensko večino. V Bujščini in nedolgo slovenska večina tudi v najnormalnejših prilikah dala vsaj 60 odst. glasovalcev, ker je številčno razmerje kmečkega življa proti razmeroma malim mestnim občinam Buje, Umag in Novi grad ugodnejše. V najnormalnejših prilikah bi torej jugoslovanska lista na področju B dala približno isto večino, katero je komaj komaj uspela dobiti v Trstu bučna in draga italijanska propaganda. To pa pomeni, da je najmanj ravno toliko, v kolikor je grof Sforza upravičeno mogel trditi, da je področje A italijansko, področje B jugoslovansko, 60 odst. na eni in 60 odst. na drugi strani.

Italijani trdijo, da je na Goriškem 12.000 Slovincem. Razen mesta Gorice prihajajo v poštev občine: Dobrodo (l. 1910 od 673 preb.

(Konec na drugi strani)

Komunistični imperializem zatiralec malih narodov

Komunisti so od začetka svojega delovanja med Slovenci vedno podarjali, da je komunizem edini resnični zaščitnik malih narodov. Kot taki so se v svojem času Jugoslaviji vedno družili z vsemi, ki so bili pripravljeni rušiti skupno državno tvorbo Južnih Slovanov. Pri tem so bili vedno polni očitkov na račun ostalih jugoslovanskih narodov, ki so baje Slovence strašno izžemali. Vsekakor bi bilo zanimivo nekoliko osvežiti spomin na tiste idilične čase, ko so se komunisti pogostoma našli v bratskem objemu tudi s svojimi največjimi nasprotniki. Če je šlo za rušenje, so bili takoj zraven in niso prav nič gledali, s kom se vse nahajajo v trenutnem bratskem objemu.

Ta komunistična taktika je bila dobro preračunana in po istem načrtu kakor med Slovenci postopa še danes med vsemi tistimi narodi, ki bi jih rada spravila pod svojo peto. Kakor v socialnem življenju, tako neti tudi v mednarodnem življenju sovražstvo smajnih do svestilika. Pri tem se komunisti ves cedi od sladkih in zapeljivih obljub, ki kažejo vsem majhnim narodom njihovo presrečno bodočnost v komunističnih nebesih. Toda na žalost je tudi v tem pogledu resnica prav tako daleč od dejanskega stanja, kakor smo to že lahko ponovno ugotovili ob priliki obravnavanja socialnih razmer v novi komunistični družbi, ki ni odstranila razlik med onimi, ki vladajo ter so vladani, temveč jih je le še bolj poostrišla ter je proglasila vsak upor proti volji vladajočih za nezakonit in kazniv za najtežje kazni. Prav tako, kakor sta ostala nad komunizmom razočarana tovarniški delavci ali kmet, povsod tam, kjer sta imela dejansko priliko okusiti komunistično oblast, prav tako so ostali nad komunizmom razočarani tudi vsi tisti majhni narodi, katerih pripadniki so v svoji navdušenosti nasledili navdušujočim besedam o enakopravnosti, razredni in mednarodni enakosti.

Izkušnje neruskih narodov Sov. zveze

Ze pred vojno je vsakogar presenetilo živahno in vztrajno inozemsko delovanje predstavnikov raznih neruskih narodov Sovjetske zveze. Marsikdo je tedaj lahko to pripisoval zgolj protirevolucionarnim skopinam in ni v tem še videl dokaza, da bi Sovjeti krivično postopali z delom svojih državljanov. Toda kasneje je mnoge presenetila lahokota, s katero so Nemci dobivali pri svojem prodiranju in upravi podporo od strani Ukrajincev in raznih neruskih narodov v jugovzhodnih predelih evropskega dela Sovjetske zveze. To je pa nepobito pomenilo, da ti narodi niso bili zadovoljni z dotedanjim življenjem. Sicer se namreč ne bi mogli družiti s sovršnikom, ki jih je komaj osvojil in čigar oblast je bila zelo negotova. V gotovi meri smo lahko hvalni neruskim kratkovidnosti in zaslepljenosti, ki ni preračunano izkoristila vseh možnosti, kakršne so se tu odpirale. S svojo oholostjo in krutostjo so odbili od sebe tudi to, kar bi sicer lahko pridobili.

Kakšna je torej ta enakopravnost, ki je iz sovjetskih državljanih napravila izdajalce, proti katerim je Sovjetska zveza takoj po zaključeni vojni nastopila celo s tem, da je ukinila nekaj od tedaj avtonomnih narodnih republik ter je posebno na Krimskem polotoku zamenjala dober del avtohtonega domačega prebivalstva z ruskimi naseljenci iz severnih predelov?

Zanesljivi podatki iz sovjetskih virov nam odkrivajo popolno zapostavljenost neruskih skupin na gospodarskem področju. Vprašanje kruha pa je glavno! V področjih neruskih sovjetskih republik ni nikjer domače prebivalstvo zastopano na vodilnih položajih tako, kakor bi to sicer odgovarjalo njegovim sorazmernim številni moči. Vsa upravska mesta in posebno službe pri ministrstvih zavzemajo izključno Rusi. V Kazakstanu so n. pr. leta 1948 zavzemali domačini v posameznih ministrstvih samo sledeče odstotke mest: Krajevna industrija 2 odst., javno zdravstvo 2 odst., lahka industrija 4 odst., tekstilna industrija 7,9 odst., obično gospodarstvo 6,7 odst., poljedelstvo 10 odst., državna poljedelska podjetja 11,7 odst., mesna in mlečna industrija 14 odst.

V Kirgiziji je stanje enako. Leta 1949 je odstotek posebnih mest pri

ministrstvu za mlečno in mesno industrijo, ki so jih zavzemali Kirgizi, znašal samo 16 odst. Istotako je neznamenit odstotek mest, ki jih zavzemajo domačini pri ministrstvu za avtoprevoze in pri trgovinskem ministrstvu.

Na industrijskem področju so domačini omejeni na nekvificirane poklice. Zaradi tega omejevanja se krajevno nerusko prebivalstvo noče pečati z industrijo, ker je domačinom onemogočeno, da bi prišli do višjih in boljše plačanih mest.

Sicer pa izgleda, da oblasti niti po izkušnjah zadnje svetovne vojne nikakor ne mislijo zboljšati to pravno neenakost krajevnih narodnih skupin. Velika neenakost vlada tudi glede pripuščenja domačinov v tehnične in višje šole. Predstavniki stranke, ki morajo pač povsod izvrševati zgolj voljo kremelskih mogotcev, ne kažejo mnogo zanimanja za to, da bi otroci tudi nadalje obiskovali ljudske šole.

Zato je le malo domačinov, ki lahko obiskujejo strokovne šole, čeprav so to nižje strokovne šole. Leta 1946 so domačini tvorili samo 35 odst. učencev tehničnih in trgovskih šol v Uzbekistanu. Te šole pa so najvažnejše ustanove, ki vzgajajo strokovne industrijske delavce. Od 2.000 učencev, ki so dokončali tehnične šole v letih 1945-47 v Kazakstanu, je bilo samo nekaj dese-

lin domačinov. Rektor državnega vseučilišča v Alma-Ata v Kazakstanu je javno priznal v marcu leta 1949, da je bilo izmed dijakov, ki so diplomirali od kar je bilo vseučilišče ustanovljeno, t. j. od leta 1934, samo 17 odst. domačinov. V akademskem letu 1948-49 je diplomiralo na poljedelskem zavodu Taškistana 14 specialistov za vrtnarstvo, a nobeden ni bil domačin. Vedeti pa moramo, da predstavljajo v vseh teh področjih ruski naseljenci samo neznatno manjšino!

Kaj pa Ukrajinci?

Tako je torej tisto enakopravno postopanje z narodnimi in majhnimi narodi, o katerih nam vedo komunisti toliko povedati. Navedli smo samo nekaj primerov tisočih se narodov, ki s težnjami po svoji samostojnosti še niso povzročali Sovjetom nobenih preglavic, toda ako bi se ozrli n. pr. na Ukrajinski problem, potem bi se zgrozili nad krivolčnostjo sredstev, ki so bila uporabljena proti temu narodu, ki je opetovano očito pokazal svoje nezadovoljstvo s komunističnim režimom. Zato pa so tudi še danes gozdovi Ukrajine polni partizanov, ki se brezupno bore za svobodo svojega naroda. O njih nam pogostoma govore celo sovjetska uradna poročila, ki pač ne morejo popol-

noma zamočati očitnega odpora, na kakršnega so komunisti naleteli pri Ukrajincih, odpora, čigar korenin ne morejo uničiti niti trideset let po zmagi svoje revolucije!

Ce se hočemo torej resnično poučiti o pravni enakosti sovjetskih republik, moramo upoštevati dejstva, kakor so zgoraj omenjena, ne pa prazno besedičenje kominformistične propagande. Potem bomo razumeli občutke nezadovoljstva, ki prevečajo narode pod boljševoško oblastjo.

Morda si bo kdo tudi pri teh naših besedah trmasto zamašil ušesa ter dejal: tako postopajo Sovjeti doma, toda tam, kjer ne gre za njihovo državo, tam so širokogrudnejši in priznavajo posameznim narodom večje pravice. V prihodnjem članku jim bomo pokazali, da je to naziranje zmotno. Nasprotno! Kamor pridejo na novo, tam se ne čutijo še tako sigurne in zato postopajo še trše! V nekaterih primerih niso samo zatiranci, temveč pravi uničevalci malih narodov.

To so dejstva, ki bi jih morali imeti stalno pred očmi vsi tisti Slovenci, ki si še danes maše usta, ter ne marajo videti, kakšna je dejanska tista enakopravnost, kakršno jim obljublja Vidali in Togliatti pod vrhovnim pokroviteljstvom Kremļa.

Francosko nemško zbližanje

Svetovno časopisje se v zadnjih dneh izredno mnogo peča s senzacionalnim predlogom francoskega zunanjega ministra Schumana, ki je pred dvema tednoma ponudil Nemcem, naj bi s Francozi skupno upravljali nemško in francosko težko industrijo in premogovnike. Schuman je sicer pozval tudi druge države k sodelovanju, vendar je predlog pomembnej predvsem zato, ker prvič v evropski zgodovini vidimo žarek upanja v razvoju francosko - nemških odnosov.

Nemški ministrski predsednik Adenauer je francoski predlog takoj toplo pozdravil. Gotovo, svetovni položaj sili Zahodno Evropo k sodelovanju. Američani tudi pritiskajo k evropski gospodarski in politični združitvi, po diplomatskih poteh, pa tudi s takimi argumenti gospodarskega značaja, kot pomoč Marshallova načrta itd.

Kljub vsemu temu, pa je vendar nad vse pomembno, da sta z bližanjem pričela ravno najstarejša, najresnejša nasprotja v Evropi - Francija in Nemčija.

Morda je Schumanov predlog, ki ga Sovjeti seveda ostro napadajo, prvi resnični korak na poti h gospodarski združitvi Evrope. Najprej Zahodne, kasneje pa upajamo, cele Evrope. Morda bo nekdanji tej gospodarski združitvi (če pride do nje), sledila tudi politična združitve. Bog daj!

Danes še ne moremo videti, kakšne politične posledice bo imelo francosko - nemško gospodarsko sodelovanje, kot ga predlaga Schuman. Analiziramo pa lahko gospodarske posledice takega tesnega sodelovanja.

Ker je zaenkrat govora le o skupnem nadzorovanju težke industrije, zato le nekaj besed o tem gospodarskem odseku, saj je dovolj zanimiv in meče jarko luz na sedanje splošne gospodarske razmere v Evropi. Zaradi carinskih in drugih omejitev blagovnega prometa, so morali doslej Francozi plačevati za nemški črni premog do 30 odstotkov višje cene, kot je veljal premog za nemško industrijo. Nemci pa so plačevali za francosko železno rudo skoro dvakrat več, kot francoske livarne. Če bo res prišlo do skupnega nadzorstva nad nemško in francosko industrijo in s tem v zvezi do vzpostavitve svobodne izmenjave surovin med obeh državama, računamo, da se ugotovijo poceniti evropsko surovino je kolo za 25 odst. Iz tega malega primera lahko vidimo, kakšnega silnega pomena bi bila odprava carinskih ovir v Evropi. Enovratno tržišče, ki bi obsegalo vse evropske države, bi izdatno znižalo cene velikemu številu predmetov vsakdanje porabe, življenjska raven bi se pa temu primerno dvignila. Vse to vidimo danes še bolj jasno, kot smo videli doslej, in vendar je napredok tako počasen. Schumanov predlog pa je eden izmed znakov, da se položaj izboljšuje. Drugi taki znaki

ko do naše celine. Nadaljni razlog za počasnost pri združevanju evropskega gospodarstva najdemo v naslednjem dejstvu:

Gospodarski ustroj večine evropskih držav se je po prvi svetovni vojni vedno bolj približeval večji ali manjši gospodarski zadostnosti, ali avtarhiji. Razbiti ta 30 letni ustroj nasenkrat, bi pomenilo izdatno znatno, čeprav le začasno, zmešnjavo in škodo v številnih evropskih industrijah in drugih gospodarskih delavnostih.

Zaradi vsega tega bo napredovanje v smeri evropskega gospodarskega združevanja verjetno še nadalje le postopno in počasno.

Schumanovo iniciativo pa so zato pozdravili s toliko večjim zaželenjem vsi oni, ki se trudijo, da bi skrajšali pot do evropske skupnosti najprej na gospodarskem, pozneje pa tudi na političnem poprišču.

Turški državniki pa so nasprotno položili svoj zrelotni izpit. To je razveseljiv pojav v današnjem razburkanem času.

Sovjeti izkoriščajo države Vzhodne Evrope

V začetku tega leta je Sovjetska vlada sklenila nove trgovske pogodbe s svojimi podložnicami v vzhodni Evropi. Po določilih teh pogodb morajo države podložnice trgovati večinoma s Sovjetsko zvezo. Njihove trgovske odnose z drugimi državami izven sovjetskega bloka nadzoruje, po določilih omenjenih pogodb, Sovjetska zveza. Sovjeti so sklenili te pogodbe iz zelo razumljivih finančnih razlogov. Leta 1948 so vzhodnoevropske države, izvenšši Sovjetske zveze, uvozile iz zahodne Evrope za 255 milijonov dolarjev blaga. Izvozile pa so za 312 milijonov dolarjev blaga. To predstavlja prebitke v korist teh držav v znesku 57 milijonov dolarjev. Če upoštevamo, da bo po mnenju mnogih gospodarskih strokovnjakov zahodna Evropa prešla v leto 1952 od vzhodne Evrope za dve milijardi tri sto milijonov blaga in da bo uvozila vzhodna Evropa samo za 200 milijard dolarjev blaga, bo prebitke znašal 300 milijonov dolarjev. Zato je razumljivo, da hočejo Sovjeti monopolizirati zunanjo trgovino v kominformističnih državah. Sovjeti bodo kupili blago od držav podložnic, ga plačali s slabim valutno in ga nato prodali zahodni Evropi za dolarsko protivrednost. Na ta način si bodo zagotovili 300 milijonov dolarjev dobička.

Od srede do srede

25. MAJA: Tajnik OZN Trygve Lie se je s potovanja po Evropi vrnil v Ameriko. — Grof Sforza je kratko poročal v senatu o delu konference v Londonu. — V Londonu je umrl lord Archibald Persival Wavell, znani angleški maršal in bivši indijski podkralj. — Grški parlament je načel vprašanje priključitve otoka Cipra. — Podsekretar italijanskega zunanjega ministrstva Brusasca je odpotoval na uradni obisk v Somalijo.

26. MAJA: Tri zahodne velike sile so objavile komuniké o dobavi orožja državam srednjega vzhoda ter o strateški situaciji tega predela. — Moskovska »Pravda« znova poudarja rusko tezo, da zavisi podpis pogodbe z Avstrijo od predhodne izvršitve določb mirovne pogodbe glede Trsta. — Anglija je pristopila k evropski plačilni zvezi. — Bivši čehoslovski zunanji minister Vlado Clementis je obtožen političnega odklona.

27. MAJA: Grof Sforza je poročal senatu in izjavil pripravljenost za razdelitev področja B Svob. tržaškega ozemlja po narodnostnem vidiku. — Vlade treh zahodnih vellesil so izročile sovjetskemu komandantu vzhodne Nemčije generalu Cujkovu identična pisma, s katerimi predlagajo izvedbo splošnih volitev po celi Nemčiji. — Ameriška parlamentarna komisija za vojne zadeve je odobrila zakonski načrt, ki predujeda sprejem 2.500 inozemcev v ameriško vojsko. — Namestniki zunanjih ministrstev štirih velikih sil za sestavo avstrijske pogodbe so se razšli in se bodo sestali 10. julija t. l.; sovjetski zastopnik Zarubin je namreč izjavil, da sestava nove pogodbe vse dotlej nima smisla, dokler ne bodo izvršene določbe že podpisane in ratificirane mirovne pogodbe o Trstu.

28. MAJA: Naloga vlade je, da bdi nad unitaristično obliko vladavine, je izjavil De Gasperi v parlamentu, bodoče regionalne samouprave je pa postajati z večjo opreznostjo. — Bobneče napovedani pohod nemške komunistične mladine na Berlin jo potekel tako rekoč brez incidentov, ako izvenamo, da je nekaj desetih mladincev ob tej priliki izbralo svobodo in se podalo v zahodne predele mesta. — Zopet sprememba vlade v Bolgariji; kakor koli jo sestavijo, nikdar ne držil — Beograjska lista »Borba« in »Politika« ter radio odklanjajo Sforzov predlog glede delitve področja B tržaškega ozemlja.

29. MAJA: Tudi v Albaniji so brezhibno izvedli volitve na podlagi »enotne liste«, ki jo je predložila vlada. — Kakor je bilo pač pričakovati, Sovjeti z nemško mladino niso izvršili pohoda na predele zahodnega Berlina. Po primeru ruja-vih sravca so sedaj v modre sravce komunistične mladine korakale mimo boljševoških korijev ruske in nemške narodnosti in svet se ni podrl. — Po znanem receptu se bivši čehoslovski zunanji minister Clementis sedaj obdružuje sam, ali njegov tekmeč in naslednik široky razumljivo še ni zadovoljen.

30. MAJA: Truman in Acheson sta imela zaupne pogovore s tajnikom OZN Trygve Lie-jem; o vsebini teh razgovorov za sedaj krojižijo le domneve. — Italija je pristala na Schumanov predlog za ustanovitev skupne uprave nad evropsko produkcijo premoga in jekla, dočim se v tozadevnih pogajanjih med Anglijo in Francijo javljajo vse večje težave. — Tudi Sovjeti so zopet enkrat občutili potrebo, da zamenjajo nekaj ministrov in jih nadomestijo svede z boljšimi. — Nacionalistični kitajski viri poročajo, da so zopet enkrat do nog potokli komuniste na otočju Manšan; da ga le ne mistijo evakuirati... — Po zaključku 42. kongresa francoskih socialistov, njihova stranka ne bi rada nosila vladne odgovornosti; zato ne bodo stopili v vlado demokršćana Bidaulta.

31. MAJA: Severnoameriški opozicijski vođa Wallace obsoja politiko ZDA in SZ. — Jugoslovansko poslanstvo v Tirani je prenehalo posloovati. — Avstralski vladni predsednik Menzies priznava, da je položaj na malajskem otoku resen zaradi vedno večjega razmaha osvobodilnega gibanja. — Anglija še vedno z nezaupanjem gleda na francoski predlog o skupni upravi francoske in nemške težke industrije, ker se boji ameriške premoči; Italija pa postavlja izvestne pogoje za sodelovanje.

IZ JUGOSLAVIJE

Obveščnost

Ze nekajkrat smo imeli priliko ugotovljati pristransko in nalivno poročanje inozemskega tiska o razmerah v Jugoslaviji. V kolikor zadeva zadnje volitve pa jo je med vsemi precej krepko uganil pisec članka v listu »Relazioni Internazionali«, ki pravi:

»Dokazano je, da so volitve potekale brez kakršnega koli pritiska in da bi tudi v primeru zares svobodnih volitev ljudje ne glasovali drugače!«

Svetovali bi piscu, naj si izpraša svojo vest. In verjetno bo ugotovil, da bi ga moralo biti sram pred trepetnim narodom, ki z mruko, ob molku učine sveta, prenaša svojo trpko usodo. Namesto tolažbe mu pa prihajajo z Zahoda tako »duhovites teorije!«

Narodni dohodek

Iz poročila maršala Tita posnemamo, da je znašal narodni dohodek v Jugoslaviji 1. 1947. 132.905 milijonov dinarjev, 1. 1948. 189.725 milijonov dinarjev, 1. 1949. 227.691 milijonov dinarjev, za leto 1950. pa je predviden na 245.870 milijonov din.

Po republikah je bil leta 1949. dohodek razdeljen takole: Srbija 95.632 milijonov dinarjev, Hrvaška 61.007, Slovenija 31.545, Bosna - Hercegovina 25.388, Makedonija 11.481 in Crna gora 2.638 milijonov din.

Dohodek na posameznega prebivalca pa je znašal (l. 1949.) v posameznih republikah: v Sloveniji 22.424 (je pa najbolj industrializirana), na Hrvaškem 16.102, v Srbiji 14.409, v Bosni - Hercegovini 9.642, v Makedoniji 9.535 in v Crni gori 6.920 dinarjev.

Kakor vidimo so ostale razlike med sorazmerno višino narodnega dohodka v posameznih pokrajinah v primerjavi s predvojnimi stanjem bistveno neizpremenjene. Se vedno

je najbolj napreden zahod in sever države, medtem ko so ostale pokrajine v svojem gospodarskem razvoju močno zaostale.

Trgovina z Italijo

Trgovina med Italijo in Jugoslavijo je v zastoju. Ker izvažajo Jugoslavija mnogo lesa v Veliko Britanijo, je zanemarila italijansko tržišče. Po sporazumih iz leta 1947. in 1949. bi morala letna izmenjava doseči 54 milijard lir, in 55 odst. italijanskega uvoza iz Jugoslavije bi moral biti les. Poleg tega bi morala Jugoslavija dobaviti Italiji tudi 45.000 ton koruze in 1.300 ton bakra »blistere«. Prve dobave ni izvršila, baker pa je Italija odklonila, ker je Jugoslavija zahtevala povračilo zlata in srebra, ki bi ga Italija pridobila pri rafiniranju uvoženega bakra.

Ker ni uvoza v Italijo iz Jugoslavije je seveda zelo padel tudi italijanski izvoz v Jugoslavijo.

Jetika

Mednarodni zdravstveni urad objavlja v svojih statistikah, da je v Jugoslaviji 45 odst. šolskih otrok okuženih z jetiko. Po tej statistiki oboli v Jugoslaviji dnevno 4.000 ljudi za to boleznijo.

Po drugih, tajnih, službenih jugoslovanskih podatkih pa je jetika še prav posebno razširjena med delavstvom, kjer je bolnih okrog 63 odst. Tako visokega odstotka ni dosegla nobena druga država na svetu!

Odkod vse to? Splošna beda in pomanjkanje, stalno prenaporno delo z udarniški nedeljami, to so sredstva, s katerimi se sicer lahko na hitro graje velike stvari, toda obenem se za dolgo dobo uničuje narodno zdravje in njegova življenjska moč.

PO ITALIJI

Afera Viola priteguje trenutno naše vso pozornost italijanske javnosti. Gre za očitke narodnega poslanca Viole ministromu Spataru in Togniju ter nekdanjega bivšega ministrskega predsednika Bonomija, da »pri upravljanju državnih zadev preveč mislijo na svoje osebne koristi«. Viola pripada demokršćanski parlamentarni skupini in so zaradi tega njegove obdolžitve težke. Z afero se je bavilo demokršćansko vodstvo in dalo obdolženim ministrom popolno zadoščenje s tem, da so zavržili Violeve izsledke kot neutemeljene. Vlada pa s svoje strani ni sprejela ostavke, ki jo je zaradi te afere ponudil prizadeti minister Spataro.

Zadeva se s tem ni podela. Liberalci in socialkomunisti zahtevajo, da se poslovanje prizadetih ministrov preišče in temeljito preuči, jo vse iznežene obdolžitve. Liberalni in socialkomunistični krogi namreč že dolgo časa trdijo, da De Gasperi je demokršćanska vlada ni ne demokršćanska in ne kršćanska ter da se pod njenim okriljem dogaja marsikatera velika kupčija in pridolice osebnih koristi in na škodo državnega gospodarstva. Liberalno sodelovanje pri podpori Violeovih očitkov proti vladi dokazuje, da ni vsa afera kar tako iz trte izvita.

Italijanski protidokazi

valcev 671 Slovencev), Sovodnje (l. 1910 od 1.400 preb. 1.388 Slov.), Steverjan (l. 1910 od 2.362 prebiv. 2.358 Slovencev), Standerž (l. 1910 od 1.743 prebivalcev 1.733 Slovencev), Podgora (l. 1910 od 4.249 prebivalcev 3.717 Slovencev), Kamalska dolina (l. 1910 od 14.052 prebivalcev 13.937 Slovencev), dočim je bilo v mestu Gorici l. 1910 vseh prebivalcev 30.995, od teh 3.239 Nemcev, 14.812 Italijanov in 10.700 Slovencev.

Ni dvoma, da ti podatki danes več ne drže, kajti prebivalstvo Gorice se je gotovo dokaj spremenilo, ali podčrtati je dejstvo, da že samo številni podatki označenih občin dajejo skupno število 34.505 Slovencev napram okroglenemu številu 12.000, ki ga danes bahato označuje italijanska zunanja služba. In ako se za Gorisko morejo ugotoviti tolikšne razlike v stališču, kakor ga zastopajo Slovenci in Italijani, kaj naj rečemo šele o Beneški Sloveniji, kjer je italijanska samovolja zavezala še večje razmere, tako da komeja dopušča, da živi tam še približno 20.000 Slovencev in pri tem ne glasuje, da so se vsi ti Slovenci že zdavnaj globoko vkoreninili v italijansko narodno debla, zaradi česar se niti danes in nikdar niso smatrali za Slovence. Ne bomo se o tej zadevi prepirali sedaj, vendar

pa vprašamo, kdo je službeni Italiji dal pravico, da se postavlja za edino poznano predstavništvo etnične skupine, glede katere ni dvoma, da obstoja in o kateri celo samo italijanska službena oblastva priznava, da 20.000 pripadnikov iste nima niti ene osnovne šole bržčas zato, ker pomeni zahtevati tako šolo, izpostavljati se preganjanju italijanske politične in občinske birokracije.

Ako postavimo, da je na Gorškem samo 12.000 Slovencev, potem bi izkazane slovenske šole morale zadoščati. Ako pa postavimo, da je število Slovencev dvakrat ali trikrat večje, kot pa ga službeno označuje, postane položaj popolnoma drugačen še posebno zato, ker se šolstvo v narodnem jeziku, kadar gre za Slovence, ne smatra za nedovoljivo in nikdar zastarajočo sveto pravico, temveč le za koncesijo italijanskih političnih oblastev, ki si prilastijo pravico, da v poedinih primerih (n. pr. pri optantih) same določajo in odredajo občevelni jezik roditeljev in šolske obveznost deca.

Ako bi Italijani naše ljudi pustili na miru, da bi mislili in delali tako, kakor sami želijo in kakor najbolj odgovarja njihovim čustvom, bi svojih toliko oboževani domovini priteštili osovraženo tirano in tlačitelja in preprečili vso ono nacionalno napetost, ki je Italiji doslej prinesla tako grenkih sadov.

Akcijski odbor za obrambo Svobodnega trž. ozemlja V začaranem krogu

Kar smo zadnjič predvidevali, se potrjuje. Italijanski minister zunanjih zadev grof Sforza je v svojem govoru pred rimskim senatom izrecno priznal, da v svojih pogovorih tekom zadnjega zasedanja Atlantskega sveta v Londonu z ameriškim, angleškim in francoskim ministrom zunanjih zadev predloga zapadnih veleisl od 20. marca 1948. o vrnitvi Svobodnega tržškega ozemlja Italiji niti omenil ni. Ta pokopani predlog je pred rimskim senatom sicer še omenil, toda le, da namesto njegove udeležitve predlaga Jugoslaviji »rešitve tržškega vprašanja na podlagi razdelitve cone B z novo »narodnostno mejo«, češ Italija ne bo nikoli pristala na to, da bi se tudi en sam Italijan v coni B prepuštil Jugoslaviji.

Značilno je, da grof Sforza cone A sploh ni omenil. Očividno izhaja iz stališča, da izid direktnih pogajanj z Jugoslavijo ne more biti drugačen, kakor, da se cono A, ali vsaj njen bistveni del s Trstom vrnemo Italiji. Ta domneva je potrjena tudi z nadaljnjo izjavo grofa Sforze, da bi ostvaritev Svobodnega tržškega ozemlja v smislu mirovne pogodbe pomenila definitivno izgubo tega ozemlja za Italijo. Torej grof Sforza noče mirovne pogodbe, ker bi z njo Italija dokončno izgubila STO in se rajši direktno pogaja z Jugoslavijo, ker upa tako reči za Italijo vsaj bistveni del cone A s Trstom vred.

Ta poslednja izjava — ki je italijansko časopisje le mimogrede omenja — je nadvse dragocena. Z njo odgovorni italijanski državnik, ki gotovo ve, kaj govori, potrjuje, da nas more le izvršitev mirovne pogodbe rešiti pred nevarnostjo, da bi se zopet vrnili pod oblast Italije. Vsako »reševanje tržškega vprašanja mimo mirovne pogodbe, ima torej za predpostavko vrnitev bistvenega dela cone A s Trstom vred — Italiji.

Ni znano, v kolikor grof Sforza lahko upravičeno računa na pristaneč Jugoslavije na tako »rešitve tržškega vprašanja, ki bi pomenila ponovno zasužnjevanje vsaj večjega

dela Slovencev v coni A in v tržški občini, gotovo pa je, da bi tako nemoralno kupčevanje odklonili vsi tržški Slovenci kakor tudi velik del tržških Italijanov. Mnenja smo vsekakor, da je nastopil čas, ko bi morale tu priti do praktičnega izraza generične izjave, ki jih je dal pred meseci Kardelj, ko je dejal, da Jugoslavija ne bo dovolila, da bi se nova ozemlja, kjer prebivajo Slovenci, prišla pod tujo oblast. V coni A, v tržški občini in v mestu Trstu prebivajo desetine tisočev Slovencev, ki jih je mirovna pogodba z ustanovitvijo Svobodnega tržškega ozemlja rešila izpod oblasti Italije in jim zagotovila samostojno in s tukajšnjimi Italijani enakopravno življenje. Zdi se nam, da Sforzine izjave, ko je dejal, da Italija ne bo nikoli dopustila, da bi tudi en sam Italijan v coni B prišel pod tujo oblast, naravnost izkazuje na enako izjavo z jugoslovanske strani, glede Slovencev v coni A in v tržškem mestu, to je, da Jugoslavija ne bo dovolila, da bi tudi en sam tržški Slovenec zopet prišel pod oblast Italije.

Tu ni več mesta za izmikanje in za diplomatsko taktiziranje, kakor je omejitve diskusije na — cono B! Cona B je sestavni del Svobodnega tržškega ozemlja, ki se ne more cepiti s kakšnimi novimi narodnostnimi mejami že iz enostavnega razloga, ker jih z ozirom na narodno mešanost tukajšnjega prebivalstva ni mogoče potegniti, ne da bi se ustvaril nemogoč in absurd položaj, ki bi poleg tega za vekomaj zastupil odnošaje med obema sosednjima državama.

Očitno je torej, da direktna pogajanja med Italijo in Jugoslavijo za rešitev tržškega vprašanja izven mirovne pogodbe morajo končati v začarani krog, iz katerega ni izhoda.

Iskati je treba torej rešitve le v mirovni pogodbi in v njenem okviru vskladiti interese Italije in Jugoslavije na Svobodnem tržškem ozemlju.

Iz tajništva Akcijskega odbora za obrambo STO-ja

Dva članka o Trstu. Dr. Juraj Krnjević: TRST I BUJE

Glavni tajnik Hrvatske kmetijske stranke dr. Juraj Krnjević je napisal v letošnji 17. številki »Hrvatske glasne« (ki je glasilo kanadskih Hrvatov in obenem trenutno tudi glavno glasilo najmočnejše hrvatske stranke v emigraciji) obširen in tehen članek o tržškem vprašanju. Zal, ga zaradi pomanjkanja prostora ne moremo objaviti v celoti, čeprav bi sicer članek, kot oficijelna izjava večine Hrvatov to vsekakor zaslužili. Zato ponatiskujemo samo del komentarja, s katerim »Hrvatski glas« samo opozarja svoje čitatelje na važnost svojega uvodnika. Med ostalimi pravi:

»Ne oziroma se na trenutni režim, Italija vedno teži za tem, da bi imela v svojih rokah vsa pristanišča Jadranskega morja, čeprav žive od Trsta pa vse do Albanije ob njegovih obalah drugi narodi, predvsem Slovenci in Hrvati. Italija želi, podčrtavamo, imeti v Evropi »kolonije«, kajti ako bi se res izpolnila njena želja, zaradi katere je svoječasno izdala Avstro-Ogrsko, s katero je bila vezana s pakto, ter je stopila v vojno na strani Antante v prvi svetovni vojni, potem bi morala poleg Slovencev in Italijanov tudi celo Podunavje prositi dovoljenje pri rimski gospodi, ako se sme približati Jadraniu.

Zaradi italijanske trgovine ni Trst potreben Italiji niti danes, kakor ji ni bil potreben nikdar v preteklosti. Toda Italija želi v Trstu pobirati svoje »mitno« od narodov, ki žive v zaledju tega mesta in od vseh narodov Podonavja. Dr.

Kongres UNESCO-a v Firencah

V Firencah je kongres mednarodne prosvetne ustanove UNESCO. Ker je UNESCO le odraz Organizacije združenih narodov, nosi v sebi vse osnovne napake matične organizacije, zaradi česar ni v stanju, da se razvije v pravega predstavnika sodobnih prosvetnih stremeljenj v svetu. Kongres UNESCO-a se v Firencah izživlja v govorih in predavanjih ter sestavljanju zares brezpomenih vprašalnih pol o raznih gledanjih na svetovne prosvetne zadeve.

Ali res UNESCO nima nobene bolj vzvišene in pereče naloge, nego raziskovati odročne in divje pokrajine v amačskem porečju? Ali ne vidi UNESCO nedemokratskih prosvetnih prilik drugod, bliže nam, če že ne naravnost pri nas?

Krnjević popolnoma pravilno trdi, da če ne bi bilo v naši domovini osovražene komunističnega režima, potem ne bi mogla Italija po vsem tem, kar je napravila v drugi svetovni vojni, nikdar zahtevati Trsta in okolice. Ona je prebolela Tripolitanijsko, Eritrejo in vse, kar je imela v Afriki, čeprav so bila v vprašanju velika ozemlja, toda ni prenehala težiti za slovenskim in hrvatskim ozemljem.

Hrvati in Slovenci ne zahtevajo torej od vseh nič drugega, nego da se spoštuje pravice vsakega naroda. Kajti ako bi se v Italiji lahko pobijalo komunizem samo s tem, da bi se ji obljubljalo dele našega ozemlja, potem nasprotuje to Atlantski listini in vsemu sistemu lepemu, kar je bilo tekom zadnje vojne obljubljano vsem narodom na svetu, pa naj bodo majhni ali veliki.

Hrvatom, ki so na ta način izstopili popolnoma složno s Slovenci v teh usodnih urah za ozemlje, na katerem smo skupno interstrani, se s tem zahvaljujemo za izjavo, s katero so nas v naši borbi podprli.

Civil Zebot:

Za svobodni Trst

V »New York Timesu« z dne 7. maja t. l. je objavljeno pismo, ki ga je poslal uredništvu lista dr. Ciril Zebot, kot odgovor na članek, ki je izšel v istem listu dne 30. aprila in v katerem se je prikazovalo tržško vprašanje kot izključno jugoslovansko - italijansko politično vprašanje. Dr. Ciril Zebot pa podaja vso važnost tržškega problema s širših vidikov, v vsej njegovi narodnostni zapletenosti, zaradi katere je nemogoče reči, da bi bilo to mesto popolnoma italijansko, posebno upoštevajoč njegovo okolico. Razčlenjuje razloge, ki so dovedli do ustanovitve Svobodnega tržškega ozemlja, pojasnjuje dosednji razvoj dogodkov in poudarja njegovo gospodarsko važnost obstoječe rešitve jo zagovarja. V svojem pismu poudarja, da bo s postopno normalizacijo razmer v Srednji Evropi važnost Svobodnega tržškega ozemlja samo rastle.

Kakor v prejšnjem primeru, tako se tudi tu zahvaljujemo piscu, ki je, čeprav oddaljen, kot Slovenec, že ponovno v tujem tisku branil naše tukajšnje pravice.

Vestis Tržškega

Vpisovanje v prvi razred slov. srednjih šol

Solsko leto gre h koncu. V krajsko se začne vpisovanje v prvi razred slovenskih srednjih šol. Naj ne bo tržškega Slovence ali tržške Slovenke, ki ne bi svojega otroka po zaključenem osnovnem šolskem pouku vpisal na eno izmed slovenskih srednjih ali strokovnih nadaljevalnih šol na našem ozemlju!

Borba tržških Slovencev za resnično demokratizacijo našega javnega življenja in za priznanje vseh naših najosnovnejših državljanjskih pravic je težka. Priborili pa si bomo vse pravice, ki nam kot svobodnim državljanom pripadajo, le če bodo vsi naši napori združeni proti istemu cilju!

Obramba naših šol je važen mejnik na poti k označenemu cilju. Zato vpisujte svoje otroke v slovenske šole!

Izpitni na nižji srednji šoli

Na slovenski nižji srednji šoli v Trstu, ul. della Scuola Nuova 14, bodo v juniju naslednji izpiti:

1. Sprejemni izpit: začetek 16. junija. Vsak učenec naj vloži do 31. maja prošnjo na kolikovanem papirju za 24 lir in ji priloži:

- a) Rojstni list anagrafskega urada, kolikovan s 24 lirami;
- b) Potrdilo o ponovnem cepljenju;
- c) Potrdilo o istovetnosti;
- č) Potrdilo o plačani taksi 150 lir.

V pisarni pa plača 100 lir za kolektiv na diplomu, papir in izpitne stroške.

2. Nižji tečajni izpit: začetek 21. junija. Prošnjo je treba vložiti do 5. junija. Taksa znaša 350 lir, izpitni stroški 200 lir.

3. Privatni vstopni izpit: v drugi polovici junija. Prošnjo je treba vložiti do 1. junija. Taksa znaša 300 lir.

Vse takse se plačajo na pošti na položnici za šolske takse tek. račun št. 11/124. Ravnateljstvo

Izpitni na nižji trgovski strokovni šoli

Sprejemni, vstopni in nižji tečajni izpiti na Nižji državni trgovski strokovni šoli se začnejo v drugi polovici junija po urniku, ki je objavljen na oglasni deski v šoli.

Prošnjo sprejema šolska pisarna vsak dan in jih je treba vložiti za nižji tečajni izpit do 5. junija, za ostale izpite do 31. maja 1950.

Vsa posojila se dobijo v šolski pisarni v ulici Lazzaretto Vecchio 11-II.

Filmski prosvetni večer v Borštnu

Slovenska prosvetna matica priredi v soboto 3. junija ob pol devet uri zvečer večer izbranih prosvetnih filmov v Borštu na prostem. Dostop prost.

Iz Nabrežine

Meseca maja so se sestali delegati krajevnih odborov SDZ nabrežinske občine v sedežu nabrežinske krajevene organizacije na svoj prvi občini zbor, da izvolijo okrožni odbor SDZ za občino Devin - Nabrežina.

Zbor se je udeležilo nad 20 delegatov in starih zaupnikov Slovenske demokratske zveze. Prisostvovala sta tudi člana glavnega zvezičnega odbora iz Trsta gg. Rudolf in Flego. Zbor je odprl predsednik krajevene nabrežinskega odbora g. Terčon Josip. V svojem kratkem pozdravnem in začetnem govoru je poudaril namen in pomen današnjega dneva za razvoj demokratične misli v naši občini. Volitve za sestavo okrožnega odbora so dale sledeči izid: predsednik Terčon Josip iz Nabrežine, tajnik Šuka France iz Nabrežine, blagajnik Kralj Jože iz Slivnega 9. V novi odbor so izvoljeni še sledeči odborniki: Gabrovac David iz Mavhinja 14, Furlan Jože iz Mavhinja 37, Legiša France iz Cerovelj, Legiša France iz Vižovelj 4, Metlikovec Ottilij iz Slivnega 23, Pahor France iz Sestljana 11, Pertot Adolf iz Nabrežine 177, Plesničar Albin iz Sempolaja 39, Sirca Stanko iz Mavhinja 1 in Terčon Ivan iz Mavhinja 42.

Pregledovalca računov: Colja Jože iz Devina 65 in Pertot Lambert iz Nabrežine.

Po izvolitvi odbora se je vnela zelo živahna debata o glavnih občinskih vprašanjih političnega in gospodarskega značaja. Podano je bilo mnogo predlogov za prihodnje delo, kot tudi kritika dosedanjega dela. Po daljši debati so bili sprejeti razni sklepi, ki se tičejo v glavnem bodočih javnih del.

Bazovica

Na univerzi v Padovi je dne 16. maja promoviral za elektrotehničnega inženirja Silvan Zagar iz Bazovice. — Cestitamo.

Iz Devina

V ponedeljek, 29. maja, smo v velikem številu spremljali k večjemu počitku gospo Antonijo Colja iz Devina. Pokojnica, ki je bila žena bivšega devinskega župana g. Josipa

Colje, je dočakala lepo starost 79. let. Bila je vzorna mati in do zadnjega zvesta čitateljca našega lista. Zaljubljenemu soprogu in vsem številnim sorodnikom izrekamo naše sožalje, njeni blagi duši pa želimo večnega miru.

Od Opčin do Proseka

Komu ni znana ena najlepših ravnin, kar jih ima naš Kras, ravnina od Opčin do Proseka? Ta ravnina ima vso bodočnost pred seboj, ako ostane Trst na Svobodnem tržškem ozemlju.

Izdelani so že načrti za tovrne kolodvorce, ki bi razbremenili tržški promet, izdelan je že načrt za tržško letališče med Opčinami in Prosekom.

Od l. 1914 do Marshallovega načrta je počivala na Tržškem podjetnost večjega obsega. STO je posušilo nove temelje in nove možnosti tej podjetnosti. Od ohranitve STO-ja je odvisno njihovo uresničenje in blaginja vsega tržškega prebivalstva. Tudi našega kmeta!

Naši vinogradniki na Proseku in v Križu so pričeli živo občutiti tekmo italijanskih vin, ki imajo tako nizke cene, da se našemu človeku za take cene ne izplača gojiti vinske trte. Je res, da je cena dočakoma vinu pri nas višja kot cena italijanskih vin. Ali ne bi bilo dobro, ako bi se naši strokovnjaki pobrignili in svetovali našemu kmetu, gojenje samo onih trt, ki dajo žlahtna, kakovostna vina? Teranova trta, ki je prav za prav »refoska«, uspeva v vseh naših krajih, četudi ima njeno vino od kraja do kraja različno količino kisline. Ali ne bi kazalo vpletati pri nas v pretežni večini teranovo trto (»refoska«)? To vino bi se gotovo dražje prodajalo kot druga pri nas danes običajna vina.

Iz Velikega Repna

Naša občina je postala za Tržčane res vabljiva izletna točka. Repentabor, ki se je že v 18. stoletju imenoval Grebentabor, in Veliki Repen (Greiben) sta vsako nedeljo in praznik polna izletnikov. Naši zeleni griči, naše gozdičevje, naš Volnik, naš Repentabor z bajnimi razgledi na trnovsko planoto, Goljake, Caven, Otelo in vse tja do Snežnika, in ob jasnem celu do Triglavja, Krna in Kanina, nudijo izletnikom duševni počitek in razvedrilo, ki ga zmanjšeje v mestnem vrvežu. Repentaborska občina se mora zavedati svojega posebnega privilegiranega položaja in možnosti za razvoj tujkega prometa.

Tu je več gostin, ki nudijo izletnikom dobro postrežbo, prvovrstno hrano in pristno kapljico. Ali tudi za poletne letoviške sobe je treba poskrbeti. Prihajajo v počev sobe ne samo na gostinah, ampak tudi pri kmečkih družinah, ki imajo več prostora. Opremiti danes sobo za tujski promet ni brez stroškov! Ali zavedati se moramo, da je tujski promet hvalježno in dobičkonosno podjetje. Zato se morajo zlasti v višjih legah in v bližini gozdov in zelenja stojičji kraji pripraviti za pospeševanje tujkega prometa pri nas. In ravno repentaborska občina je prva poklicana, da prevzame pobudo za razvoj tujkega prometa in da v tem zglede prednjači.

Industrijska posojila

V mesecu februarju in marcu 1950 je urad za posojila pri ZVU preučil in upošteval približno 50 prošelj za posojila. Od teh prošelj so nakazali vsoto 125 milijonov lir v obliki posojil poslovnim podjetjem, da bi jim pomagali pri izvedbi načrtov za modernizacijo in izboljšanja z nadomestitvijo starih in zastarelih strojev in opreme. To bo omogočilo podjetjem, da vpletje moderne proizvajalne metode in upati je, da dosežejo znižanje obratovalnih stroškov z istočasnim omejenim povečanjem proizvodnje.

Med podjetji, ki so v teh dveh mesecih prejela posojila so: mehanična mizarstva in pomorske delavnice, garaže, neka apnenica, podjetja za izdelovanje papirnatih vreč, izdelovalci mež in slaščic, izdelovalci umetnih svetilk, nek izdelovalec papirčkov za cigarete, neka majhna ladjedelnica in neko majhno podjetje za izdelovanje mila.

Ta finančna podpora od strani ZVU je nadaljevanje njenih prizadevanj za obnovo industrije in za istočasno zmanjšanje brezposelnosti.

Dela za prevzgojevališče mladoletnih v Padričah

Oddelek za javne naprave ZVU je sklenil s tržškim podjetjem Canarutto Guglielmo pogodbo za prvo skupino del graditve prevzgojevališča mladoletnih v Padričah za znesek 83.582.400 lir.

Zgradba, za katero se zanima pravni oddelek ZVU že dalj časa, bo obstajala iz štirih enonastropnih stavb, ki bodo okoli skupnega dvorišča in bo zadostila nujno običeni potrebi ukrepov za socialno rehabilitacijo mladoletnikov cone.

Tozadnja dela bodo dogotovili v približno enem letu; pri delih bo zaposlenih približno 60 oseb.

ZGODOVINA ODGOVARJA ARTURJU MANZANU

»Messaggero Veneto« je prinesel že štiri članke o Goriških Slovincih, prej pa vrsto člankov o Nadiških in Terskih Slovincih. Vse članke je pisal Arturo Manzano z očitnim namenom, da bi dokazal, da Slovinci v Italiji ni in da jih tudi nikoli ni bilo. Nekako tako, kakor so trdili fašisti in kakor trdijo vsi tisti, katerim smo Slovinci v Italiji trn v peti.

Za tistim Sicilijancem, ki je napisal, pod vladavino »vsemogočnega« Duceja, da je Ljubljana italijansko mesto samo zato, ker so jo rimski trenutni okupatorji imenovali »Emona«, menim, da so Manzanovi poizkusi izbrisati slovensko manjšino v Italiji in njeno zgodovino največja pustolovščina, kar jih kakšen lažintelektualec zmore v sedanjih pofašističnih dobi. Vse kaže, da Arturo Manzano ne razume niti besedice slovenskega jezika, ker bi ga moralo biti sicer sram gorastasnih napak, ki jih v njegovih člankih iznaša.

Ze tam okoli leta 1930 sem se moral večkrat globoko nasmejati, ko sem slisal iz ust dveh italijanskih profesoristov, ki sta prišla v Gorico z daljnega juga, da je naš jezik le »dialekte nekakega neizoblikovanega jezika, ker Slovinci nimamo Danteja in torej ne moremo trditi, da imamo svoj jezik...«

Približno takega si predstavljam Arturo Manzano, ko čitam njegove »razprave«. Zavedam pa se, da taki »učenjaki« utegnejo škoditi v javnosti ne zaradi citatitve iz naših krajev, ki so bolj ali manj vsi, bodisi Italijani, bodisi Slovinci, trezni in poučeni o stvarnosti naše zgodovine, ampak zaradi nekaterih citatitve z juga, sorjakov gori omenjenih dveh profesoristov. Ti ljudje vzamejo za »dobro in resnično« zgodovino vse, kar iznašajonekateri proti Slovincem. Italijani z juga, to nam je dobro znano, poznajo od zgodovine drugih narodov zelo malo in še to površno. Izjeme so zelo redke, saj se je še senator Orlando osmešil v senatu, ko je govoril o naših razmerah do Italijanov, kakor smo nedavno od tega dokazali v »Demokraciji«.

Stara laž

Arturo Manzano pobira zastarele odpadke raznih šovinistov iz preteklosti in trdi, da je Avstrija, ko je prišla l. 1866 Italija na Idrijo, nevoljno gledala italijanstvo v Soški dolini, na Vipavskem in v Idriji, ter v živahno, kompaktno in popolno italijanstvo Goriške Slovence pa kot državne naseljenice na škodo Italijanov. Pravi in resnični nasprotniki Italijanov naj bi torej bili le ti državni nameščenci in ne Goriški avtohtoni Slovinci!

»Slavni zgodovinar« Arturo Manzano pada tako v protislovje, ker, prazen kot je glede tega slovenskega naroda, pozablja, da Goriški, Koroški in Kranjski Slovinci živijo strnjeno na neprekinjenem ozemlju. Vse te tri dežele so bile skupaj pod avstrijskim cesarstvom. Le Nadiški in Terski Slovinci živijo pod Italijo od leta 1866.

Na drugi strani pa je vsem vrabem na stehi znano, da Italijanov v Soški dolini, na Vipavskem in v Idriji nikoli ni bilo in da so v Goriški vedno bili Slovinci. Sporadični pojavi kakega plemiča, ki je v Soški dolini, v Idriji in na Vipavskem sesal kri slovenskega kmeta v srednjem veku, so ostali danes brez vsakega sledu.

Da se vrnemo k prejšnji misli, moramo povedati, da so bajko o nekem protežiranju Slovencev proti Italijanom od strani Avstrije že izbrisali sami fašistični listi po beograjskem sporazumu od marca l. 1937. Dobro se spominjam, kako je ves fašistični tisk takrat trdil, da tako natočevanje italijanskega tiska iz prefašistične dobe ne odgovarja resnici. Toda Manzano se zgodovine italijanskega tiska ni učil...

Odgovarjali bomo sedaj Arturju Manzanu z navedbami iz treh knjig »Zgodovine Furlanije« (»Storia del Friuli«), ki jih je napisal Italijan Pio Paschini.

Pismo papeža Gregorja

Na strani 120 prve knjige prinaša Paschini pismo papeža Gregorja, od julija l. 600 po Kr., naslovljenega škofu Maksimu v Solin:

»Zelo me vznemirja in pobija vest, da slovanska ljudstva grozi s poplavo tvojeja ozemlja. Hudo mi je vedeti, da trpite, kajti jaz sam trpim z vami in vznemirja me vest, da so Slovani, ki so prekorčili Istro, že začeli vdirati v Italijo.«

Pavel Diakon

Zgodovinar Pio Paschini nadaljuje:

»Saj nam tudi Pavel (Diaconus, op. ur.) pripoveduje, da so Langobardi, Obri in Slovani — potem, ko je Agilulf razdeljal Padovo — vdrl v Istro ter z ognjem in ropom opustošili vse.«

»Leta 603 je kralj Agilulf stopil iz Milana in je s Slovani, ki mu jih je poglavar Obrov poslal na pomoč, oblegal mesto Cremona, jo zavzel 21. avgusta in porušil do tal. Na enak način je zavzel tudi Mantovo 13. septembra.«

Na strani 121. pa pravi Pio Paschini:

»Leta 611. so Slovani pobili vojake in hudo oplenili Istro. Izgleda, da so pobili vojaki bili Turki.«

Na strani 127. prve knjige pravi nadalje Pio Paschini dobesedno:

»Če je Pavel Diakon slabopoučen glede Oglejske cerkve, se zna naslanjati na krajevna sporočila posebno kar se tiče odnosov med Langobardi in Slovani na mejah Furlanije. Prvi so utrpeli trenuten poraz, katerega skuša Pavel opravičiti. Ko je umrl Adon, ki je bil malo pred tem postavljen za »varuha dežele, je bil imenovan za kneza Ferdulf, zapravljivec in bahat človek, ki je prihajal iz Ligurije. Zelfan pridobiti si nekaj vojaške slave, je podkupil nekatere Slovence, da bi pripeljali v kneževino slovansko vojsko. V resnici so se nekateri slovanski tatovi vrgli na črede in na pastirje koz, ki so tam blizu njih pasle ter vzeli plen. Krajevni poglavar (»sculdais«) Argait je stekel za njimi, pa jih ni ujel, in je zato Ferdulf rav-

nal z njim kot z bojazljivcem. Kmalu zatem so prišli Slovani z veliko silo proti Furlaniji in so se utrdili na nekem velikem hribu, Ferdulf je iskal priložnost, da bi jih potolkel, ko pa ga je Argait razdražil, naj pokaže svoj pogum, je naglo na konju šel gor po hribu. Ferdulf in njegova vojska sta šla za njim. Slovani so se postavili v obrambo in bojujoč se bolj s kamenjem in s sekirami kot z orožjem, so jih vrgli s konja in pobili. Tam je padlo vse plemstvo iz Furlanije skupaj s Ferdulfom in Argaitom.« Pavel (Diaconus, op. ur.) pa ne pove, kako so bile urejene razmere s Slovani po tem furlanskem porazu.

Bitka pri Lavarianu

In Pio Paschini nadaljuje na strani 127.:

»Za Korvolom je bil izvoljen za kneza, okoli leta 705, Pemon, genialen človek in domovini koristen. Njegov oče, ki je prišel iz Beluna, je po nekem uporu prišel živeti v Furlanijo. Sinovi Pemon so bili Rathis, Raikait in Aistolf; in on je zbral okoli sebe sinove tistih plemičev, ki so padli v prej omenjeni vojni, in jih je dal izobraziti skupaj s svojimi sinovi, kakor da bi bili člani njegove družine. Nekaj let pozneje, ko so dorasli mladeniči, ki jih je bil dal izobraziti, je Pemon, ki je izvedel, da se je velika množica Slovanov zbrala v kraju imenovanem Lavariano, Slované napadel in v velikem številu pobil, ne da bi prizadejal škodo svojim; toda v bojazni, da bi koga od svojih izgubil v borbi, je sklenil dogovor s samimi Slovani v tistem kraju; in od tistega časa so se Slovani vedno bolj učili bati

se orožja Furlanov.« Ta zadnji dogodek se je pripetil okoli leta 720. K temu bi mi dodali še naslednje: Dokazano je, da je ta zgodovinska bitka pri Lavarianu med Slovinci in Furlani ostala neodločena. Grof Pemon je zato pristal na sklenitev miru na samem bojnem polju in na razmejitve, ki je Slovincem dodelila vse ozemlje nad furlansko nižino. Lahko pri tem ugotovimo, da je ta razmejitev ostala v teku stoletij v glavnem neizpremenjena. Krajevna imena v furlanski nižini pa nam še danes pričajo, da so Slovinci živeli globoko v nižini do samih bregov Livnice! O tem pa bomo obširneje spregovorili prihodnj.

To se je zgodilo okoli leta 720 po Kr. Prikazal sem nekaj primerov vojaških nastopov Slovanov v tistem času, nalašč zato, ker je Arturo Manzano imel v furlanski nižini pa nam še danes pričajo, da so Slovinci živeli globoko v nižini do samih bregov Livnice! O tem pa bomo obširneje spregovorili prihodnj.

O Slovincih v dolini reke Ter in v dolini Nadiže ter na Goriškem pravi Pio Paschini še sledeče.

Knjiga prva, stran 141.:

»Nič nam ni znano, kaj so patriarhi (Oglejski, op. ur.) okoli tega časa ukrenili za spreobrnitev Slovencev s Koroške. Kakor smo videli, so boji med Langobardi in Slovinci trajali do polovice osmega veka in ni verjeti, da bi se bilo do tega časa kaj ukrenilo v tem oziru, tembolj, ker so Obri, ki so ostali vedno barbari, močno pritiskali s svojim gospodstvom na vsa slovanska plemena, s katerimi so mejili. Od časa kneza Rathisa (okoli l. 720) dalje obstoja možnost, da so se Langobardi in Slovinci med seboj zblizali na veliko korist krščanske omike, in da se je oglejski vpliv od Cedadusa usmeril proti gornji Nadiški dolini, kjer so se bili Slovinci zelo verjetno nastanili, in proti Soški dolini, kjer so imeli prav gotovo svoj stan. Ne moremo pa povedati z gotovostjo, ali so Slovinci tedaj že začeli vstopati v gornjo dolino reke Ter in v ono reko Bele (v Kanalski dolini), kjer jih nahajamo prav gotovo v naslednjih stoletjih.«

Radovan

Izgledi evropske proizvodnje

Gospodarska komisija za Evropo je predložila OZN poročilo, v katerem navaja, da se lahko evropska industrijska proizvodnja v prihodnjih desetih letih poveča za okoli 50 odstotkov.

Komisija poudarja, da se lahko rešijo osnovna vprašanja Evrope samo z obširno proizvodnjo in z obširno trgovino v Evropi in sploh na svetu. Komisija tudi opozarja, da bo nastajajoča nemška in japonska konkurenca v svetovni trgovini povzročila drugim državam resne težave.

Poročilo opozarja, da se morajo že zdajke podvzeti potrebni ukrepi, da se prepreči težke motnje v evropski trgovini in produkciji v času, ko bo prenehala dolarska pomoč evropskim in drugim državam. Države evropskega zahoda so torej opozorjene, da je treba doseči »zdajke« sporazum o osnovnih ukrepih, ki naj zmanjšajo njihovo odvisnost od uvoza blaga, katerega morajo plačati v dolarjih, in ki naj povečajo možnost pridobivanja dolarja v Združenih državah in na drugih dolarskih tržiščih.

Poročilo opisuje gospodarski položaj Evrope v letu 1949 sledeče: Industrijska proizvodnja je bila v Evropi, brez upoštevanja Sovjetske zveze, za 14 odstotkov večja kot v letu 1948 in za deset odstotkov večja kot v letu 1938. Če se ne upošte-

va Nemčije je industrijska proizvodnja presegla za 25 odstotkov predvojno višino. Poljedelska produkcija se lani ni znatno povečala. Se vedno je ostala ta produkcija za deset odstotkov pod višino skupne evropske predvojne proizvodnje. Neupoštevanje Nemčije so skupne investicije presegle za okoli 60 odstotkov predvojne investicije. Brezposelnost je bila posebno resno vprašanje v Belgiji, v zahodni Nemčiji in v Italiji.

Komisija poudarja, da ima sedanjí zastoj trgovine med Vzhodom in Zahodom, ki je nastal v glavnem iz političnih razlogov, »resne gospodarske posledice«.

»Dejstvo, da vzhodna Evropa ne more dobiti potrebnega blaga in raznih izdelkov iz držav zahodno od železne zaves, povzroča razne težave na vseh poljih, zlasti pri industrializaciji, katere zahteva mnogo večje vsote kot pred vojno. V zahodni Evropi pa povečuje okolnosti, da ne dobiva potrebnega blaga iz vzhodne Evrope, odvisnost od dolarskih virov in vedno bolj postruje problem prekomorske plačilne bilance.«

Iz poročila je tudi razvidno, da se je sovjetska industrijska proizvodnja od leta 1948 do 1949 povečala za 20 odstotkov. Torej nekoliko manj, kot se je ta proizvodnja povečala v drugih evropskih državah.

G.O.:

KOMUNIZEM IN NARODNOST

Vsakdanje življenje nam nudi nešteto dokazov, da je komunizem največji sovražnik vsake narodne zavesti. Vsak posameznik, ki zgubi narodno zavest, je na najboljši poti, da zgubi svojo narodnost popolnoma. Razne fratelance, dvojezični mitingi v popolnoma slovenskih krajih, vse to je pripomoglo do nekatere narodne mlačnosti, ki je zaradi raznih razočaranj polagoma zajemala širše narodne sloje. Zgodovina slovenskega naroda ne pozna dobe, ki bi bila hujska za obstoj našega naroda, kot je doba teh fratelance, ki jih je prinesla s seboj — ironija — »narodna osvobodilna fronta.«

Komunizem ima na razpolago zelo mnogo varljivih krink. Da pridobi širše mase jim pokaže najbolj narodno lice. Z največjo nesramnostjo se postavlja »komunistični tisk« (n. pr. »Delo«) za edinega varuha slovenskega naroda in ljudi, ki pišejo v te časopise, ne oblije rdečica sramu, ko v isti številki pišejo, da je internacionalizem sveta stvar. Vsak, ki brani svojo narodnost, ki pokaže svojo narodno zavest je od teh ljudi proglašen za fašista. Če smo narodnozavedni ljudje fašisti, kaj so pa ti krinkarji, ki »edini« branijo slovenski narod? Logike pri komunistih ne smemo iskati, iz enostavnega razloga, ker je nimajo. Če pa jo imajo, je njihova logika le ena, in sicer: vse za komunizem in vse drugo je treba likvidirati!

Jezik, zaklad človeka

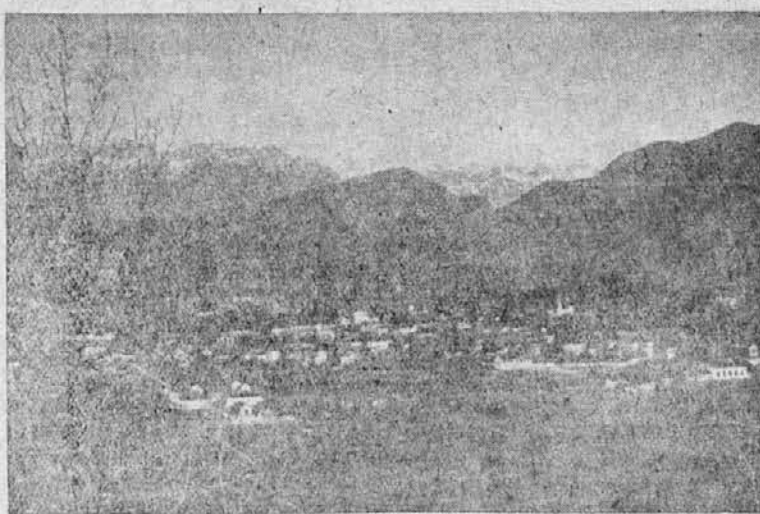
Kar človeka povzdigne nad žival je dar govora. Govor tvori jezik in jezik določa narodnost vsakega posameznika. Skupina isti jezik govorečih ljudi tvori narod. Človek ali stranka, ki udi mlačnost do lastnega jezika, pozneje brezbrzičnost in na koncu popuščanje rabe tega jezika je narod ubijajoča, protinarodna stranka. Da hodi ravno komunistična partija po teh stopinjah previdno, varno in postopno so najboljši dokaz naši komunisti sami. Niso redki slučaji, ko kominformistični starši slovenskega poretka vpisujejo svoje otroke, svojo lastno kri, v italijanske šole. Da bi bili ti ljudje še Slovinci, bo »Delo« zamen dokazovalo. To bi bila prva stopnja posledic narodne mlačnosti. Ti ljudje, ko se jim to očita, odgovore: — Saj je vse en vrage, v katero šolo ga vpišem. —

Šola

Ne tovariš, ni vse en vrage, v katero šolo vpišeš svojega otroka. V slovenski šoli bi se tvoj otrok naučil dveh jezikov, ki mu bosta koristila v življenju. Kolikor jezikov znaš, toliko mož veljaš! Pravi pregovor in pravilnost tega reka si skušal tudi ti na lastni koži, dragi oče. Zdaš si pa gluh in slep! Tvoj otrok, ki si ga vpisal v italijansko šolo, bo postal šovinist proti lastnim krvnim bratom, postal bo renegat in ko malo doraste ne boš njegov »compagno«, kot si zdaš domišljaš, o ne, v njegovih ustih boš čisto navaden »sc'lavoro«. Komu se boš, tedaj zahvalil za tak poklon iz sinovih ust? Sam sebi in svojemu komunizmu, ki ti obljublja nebesa na zemlji, a ti bo dal pekel, kot ga je dal vsem slovanskim narodom »od Urala (in še dalje) do Triglava.«

Imamo še hujske slučaje! Koliko kominformistov je prepisalo svoje otroke iz slovenske v italijansko šolo. »Delo« o tem zvesto molči, čeravno to ve. Znamenje, da to ravnanje svojih »slovenskih« pristavev odobrava. Odobrava, ker to služi namenom partije; kdor jezik izda, izda sam sebe in svoj narod; kdor narod izda, izda poštenje in pametno mišljenje — postane zrel za internacionalno vojsko, ki nima ponosa, ne vesti. Če »Delo« o vsem tem molči je gotovo, da taka prepisovanja, ki so prodajanje lastnih otrok, pridejo stranki prav in kako naj piše proti, če se je zato vršila morda celo tajna propaganda? Če bi ne bilo te propagande — bi ne bilo toliko slučajev, kot jih je!

(Sledi.)

TARCENT. — Iz Tarcenta vodi pot po krasni dolini Tera med terske Slovence do pogorja Mužac, ki loči Beneško Slovenijo od Režije.

Josip Jurčič:

Sosedov sin

IV.

Ceden človek je ta Stefan. Zna se mu, da gleda nekaj na obleko. Lepo sukneno kamizolo nosi, črne irhaste hlače se ga dobro prijemljejo, svilena ruta je vrhu žametovega brezrokavnikar okusno zavezana za vratom; in klobuk iz zajčje dlake predrzo sedi vrhu lepega čela; izpod klobuka padajo precej dolgi, kodrasti, črni lasje; pod nosom je malo brki; skratka ves drugačen je od svojega očeta — Brašnarja.

Po svojem očetu ni Stefan imel nobene druge lastnosti nego telesno velikost. Moč, širjavo čez pleči in lepo vzrastle ude mu je bila narava; po materi, ki mu je dala v njegovem štirinajstem letu umrla, pak je nasledoval poštenost, dobro srce in še mnogo dobrih dušnih lastnosti.

Sele dvaindvajset let star, bil je že dve leti samostojen gospodar, odkar je namreč bil njegov zapravljivi oče prisiljen, odstopiti mu svoje nepremično imetje. Da to gospodarstvo ni bilo posebna sreča, umeje se lahko. Dobil je opuščeno zemljišče, nobenega repa v hlevu

in kup dolga, od katerega je bilo treba obresti plačevati. Oče je živel od njegovega dela, a sam redko za kako orodje prijel.

Pa četudi se je bilo Stefanu z vsemi temi in drugimi neugodnostmi boriti, pripridil in zboljšal je bil v teh dveh letih že mnogo. S pomočjo svoje tete, Brašnarjeve sestre, in ednega hlapca, ki ga je bil v službo vzel, lotil se je kmetovanja, dobil nekaj živine v hlev, in tako mu je dobro od rok šlo, da ni samo obresti plačeval nego tudi posloje nekoliko popravil in letos že celo majhen del dolga plačal. Kmet je so ga hvalili in dejali: »Ta je priden in pameten, Bog mu bo srečo dal in kmalu bo na trdnih nogah stal, to boste videli.«

Pač je mladeniču časih težko delo, in skrb se mu je še bolj zagrnila s to mislijo, da je očetova lahkomiselnost kriva njegove neugodnosti. Nikdar pa nihče ni slisal, da bi se bil potožil, ter nikoli ni očetu rekel žal besede. Da je z očetom malo govoril, tega je bil več stari Brašnar sam kriv nego sin. Bodisi, da je starca vest pekla, ali da ni imel Stefana rad, ker je videl, da

se ni čisto nič po njem vrgel, ali ker ni nobenega človeka rad imel: kakor se ni za njegovo izrejo brigal, tako se tudi zdaj ni pečal zanj. Minilo je večni po več dni, da nista besede govorila. Če je oče po štiri dni z doma bil in peti dan pijan prišel domov, ni ga sin vprašal: kje ste bili, kaj ste delali? In če je oče šel sinu, kar se je redko zgodilo, pomagat orati, držal je plug molče; brazdo za brazdo, ter ni vprašal: kaj boš sejal ali sadil? Če sta si imela kaj povedati, povedala sta si ob kratkem, ali pa sta si izvolila kriv pot, namreč teto Marjeto, ki je temu pripovedovala, kaj je oni rekel. Stefan je bil takega očeta vajen ter niti mislil ni, da bi mogel biti drugačen.

S Smrekarjevo Francico je Stefan leto dni vkupe v farno šolo hodil, predno so jo bili dali v mesto. Tedaj sta bila prijatelja, kakor so baš sosednji otroci. Ko je deklica iz mesta prišla, se je zdelo Stefanu, da ima že nekaj bolj gospodskega na sebi. Ni si upal z njo govoriti, da, celo ogibal se je. Šele počasi se ji je zopet približal.

Rad jo je imel, vesel je bil, kadar je mogel z njo govoriti. Pa bila je tudi kupiti, tak, kakor ga ti imaš tukaj-le.

»Kaj pak?«

vpraša ga deklica.

»Teti je čevljev treba, usnja bom kupil.«

Pa ni bilo res. Teti ni bilo čevljev nič treba in usnja ni bil namenjen kupovati. Zlagati se je moral, ker resnice ni mogel povedati. Resnica pa je bila, da Stefan, ki se je težko od doma in najnega dela ločil, šel je samo zato v semenj, ker je vedel, da tudi Smrekarjeva Francica gre, in sicer peš gre ter sama. Kako je to zvedel, to Bog zna.

»Drugega kupčka nimam?« vpraša Francica.

»Nič drugega. — Pač! Prstan bi hotel tudi kupiti, tak, kakor ga ti imaš tukaj-le.«

Rekši jo prime za levo roko in gleda tenek, zlat prstan, ali morda gleda lepo ročico ali oboje, prstan in ročico, ne vem.

»Čemu ti bo tak prstan, kakor je moj? Saj ga ne boš mogel nositi, premahnen bi bil tvoj roki,« pravi deklica.

»Saj ni, da bi ga moral nositi na prstu.«

»Kaj pak?«

»Ko bi baš takega dobil, kakor je ta tvoj, prosil bi te, da bi menjala in bi jaz tvoj prstan imela.«

»Potlej bi bila pa kakor mož in žena,« smeje se dekle.

»Prstan tega še ne stori, treba fajnštrana.«

Deklica se zasmee in začne govoriti druge stvari. Sama pa zavele govorico zopet na prejšnjo reč, vprašaje:

»Ti bi rad moj prstan imel?«

»Rajši od ne vem česa.«

»Čemu ti vendar bo?«

»Imel ga bom!«

»Ali ni dosti vreden. Komaj tri goldinarje morda.«

»Jaz bi ga ne dal za sto kron srebra.«

»Na gale!«

Stefan je imel prstanek v roki. Vesel je bil, da bi bil visoko v zrak poskočil. Ko bi bila krvi od srca zahtevala za plačo, dal bi jo bil rad!

V.

Na semnju je bilo živo banjanje. Tesno je v dolgih vrstah stala živina, par za parom, tako da so se težko privalili sem ter tje, kupci, mesarji in kmetje. Volom je bilo menda jako dolgočasno: prežvekovali so in se niso nič zmenili za vretje okrog sebe. Če je kakemu rogatemu velikanu morda na misel prišlo, svojemu čelveronogemu bratu ali sosedu z rogmi sovraštvo, ali na neki drug način nedovoljeno ljubezen pokazati, vzdignile so se takoj od vseh strani šibe in batine ter so padale po njem, da ga je hitro veselje in skakanje minilo. Tudi materam kravam ni bilo po volji, da so bile tukaj v popolnoma snji vročini na ogled razstavljene, ta ručič, druga se tiho pogovarjale s svojim čez pas z vlnjevo ruto prevezanim, strahoma pri njej stoječim teletom, tretja mirno ležela v prahu in v svojem blatu na tleh.

Smrekarjev Anton je počasno hodil med živino! Glavo je nosil pokonci, klobuk se mu je bil nazaj

pomeknil, levica je držala s srebrom okovano pipo, a v desnici je imel drobno šibo, s katero je tega in onega vola malo potepel, da se mu je s poti umaknil. Kakor častna straža so hodili za njim trije kmetje, prosili in prigovarjali mu. On je mirno kadil, nič odgovarjal, pokimal zdej onemu, zdej temu, ki ga je srečal in pozdravil.

»Kaj ne, Anton, da boste še meni vol kupili?« reče eden treh kmetov.

»Petnajst goldinarjev mi boste vendar utrpeli posoditi,« govori drugi in tudi tretji prosi, da bi mu vol v rejo kupil.

Pa Anton ni hotel nič slišati. Se-le ko se izmed živine prerije in vidi, da se ga sitneži drže kakor lašček, vzame pipo iz ust, pljune po tleh in reče:

»Kaj vam nisem povedal, da sem danes že kupil vsem, katerim sem mislil? Le pojte!«

Dva, ki sta ga volov prosila, razvidela sta, da je vsaka beseda zastoj ter da se ne da preprosti, odšla sta torej in kmeta. A tretjega Anton sam pokliče nazaj.

»Koliko bi rad?«

»Petnajst goldinarjev vas prosim.«

»Kaj boš z njimi?«

»Prasička bi kupil, in kadar ga zredim, vrnem vam z obrestjo, gotovo.«

Anton izvleče svojo listnico, z bankovci natlačeno, oslini prst in izbere tri petake.

(Nadaljevanje)

Vesti z Goriškega

Kmetijstvo in jezikovno mešana področja

Da bi olajšala pritisk brezposelnosti tudi na kmetih je lani vlada izdala 29. aprila 1949 zakon, šte. 264, s katerim je odločila, da se morajo vsi kmetijski delavci najemati le s posredovanjem urada za delo. Izjema naj bi veljala le za hribovska in jezikovno mešana področja, ki jih predsednik republike določi. Sedaj je predsednik republike izdal tozadevni odlok, ki določa, da predpisi navedenega zakona iz l. 49. ne veljajo v videmski pokrajini in občin Naborjet, Ovejo vas, Ponatfelj in Trbiž; v goriški pa za občino Doberdob, za tiste dele bivše občine Kojko, ki so ostali v Italiji in za tiste dele bivših občin Miren in Opatjega sela, ki so ostali v Ita-

liji. Za te zadnje kraje omenja predsednikov odlok, da je v teku predlog za postavitev avtonomnih občin Steverjan in Sovodnje. Poleg tega predpisi zakona iz leta 1949. ne veljajo na Goriškem in v Videmski pokrajini za vse kraje, ki ležijo najmanj na 700 metrov višine nad morjem. Če kmetije ležijo na tej višini, in imajo deloma zemljišča pod to višino, so v celoti izvzete iz predpisov zakona iz leta 1949. Značilno je za nas Slovence dejstvo, da smatra predsednik republike, da so n. pr. na Goriškem jezikovno mešana kraja samo in ravno tisti, kjer prebivajo izključno samo Slovenci. Vidite, da nas ne mara niti g. predsednik republike!..

kjer bi nam škof lahko govoril v našem jeziku.

Povišek stanovanjskih najemnin

Nashe čitatelje opozarjamo, da so s 1. junijem povišane stanovanjske najemnine, in tako tudi najemnine za druge prostore. Ker imajo tozadevna zakonska določila precejšnje izjeme, svetujemo vsakomur, da se pozanima za točna določila, da ne zaide v zmotu.

Zanima begunce

Urad mednarodne begunske organizacije v Zenevi sporoča, da je v zadnjih mesecih pribežalo iz vzhodnih evropskih držav deset tisoč novih begunciev. Da se bodo mogli tudi ti begunci izseliti v prekomorske države, bo begunska organizacija IRO predlagala spremembo tozadevnih sedaj veljavnih pravil organizacije.

Visok obisk v slov. šolah

V ponedeljek zjutraj je obiskal nekaj slovenskih srednjih in osnovnih šol visok funkcionar prosvetnega ministrstva iz Rima. Prisostvoval je pouku in izpraševanju dijakov in učencev na osnovni šoli. Izrazil se je povsem pohvalno o naši šoli.

Unrra - blago

Kot poroča urad za Mednarodno pomoč (A.A.I.) je dospela v Gorico tretja pošiljka Unrra - volnenih tkanin. V pošiljki so odeje in blago za moške obleke. Razpečevanje blaga po treh že od prej določenih manufakturah trgovinah (De Pietro - Gosposka ulica, Krainer - Raštelj in Ulrico - Via Crispi) se je že pričelo.

Občinski davki

Pri občinskem davčnem uradu v ulici Crispi 3 je vsem davkoplačevalcem na vpogled drugi dodatni seznam občinskih davkov za l. 1950. Vsi, ki se zanimajo, si seznam lahko ogledajo v uradnih urah.

Poroka

G. Karel Velišek, tajnik pri ravnateljstvu slovenskih osnovnih šol v Gorici, se je poročil v Vidmu z gdc. Gemmo Cunterin. Mladi par je za življenje zvezal msgr. dr. Kjačić. Obilo sreče!

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež
Tiska: tiskarna »ADRIA«, d.d. v Trstu

Prvo sv. obhajilo v Gorici

V nedeljo, dne 21. maja, so imeli slovenski otroci v Gorici prvo sv. obhajilo med sv. mašo v cerkvi sv. Ignacija ob deseti uri. Popoldne ob treh je bil zanje sv. blagoslov in nato primerna prireditev v dvorani Marijine družbe. S tem so najlepši dan prvoobhajancev še posebej proslavili in posvetili. Zaradi tesnega prostora so imeli dostop k akademiji razen prvoobhajancev samo njihovi starši in sorodniki.

V zaporih in v umobolnici

Pred kakimi desetimi dnevi so izročili jugoslovanskim oblastvom na bloku pri Rdeči hiši v Gorici lepo število jugoslovanskih državljanov, ki so prestajali kazen po raznih italijanskih zaporih. Izmenjali so jih za italijanske kaznjence, ki so se nahajali v jugoslovanskih kaznišnicah. In to po znanem dogovoru od leta 1948. Sedaj čaka na izmenjavo v goriških zaporih še nekaj takih kaznjencev — jugoslovanskih državljanov. V umobolnici v Gorici pa so zbrali iz raznih krajev Italije kakih deset bolnikov in še čakajo na druge, da jih vse skupaj izročijo v Jugoslavijo. O teh nesrečnih smo svojčas že pisali, ker se krajevna upravna italijanska oblastva prizadevajo, da bi se otreli vseh slovenskih bolnikov. Vztrajali smo, in še vedno vztrajamo, da so ti ljudje, v kolikor so bili tu v bolnici 10. junija 1940 italijanski državljani, ker se po zakonu smatrajo kot stalno bivaajoči v bolnici, kjer živijo.

Pravijo, da se jugoslovanska oblastva upirajo sprejeti te bolnike, češ da so tam nepoznani. Razvila se bo diplomatska bitka se za te rezeve. Pa pravijo, da vlada pravica in človekoljubna demokracija na eni in na drugi strani!..

Za Udovičev sklad so darovali:
Skupina prijateljev
iz Skednja L. 2.500.—
družina Logar » 2.000.—
prijatelji iz Sv. Križa . . . » 2.200.—
Skupaj . . . L. 6.700.—

DEKLE staro 18-24 let, Slovenko, pripravljeno se izseliti v Avstralijo, večšo domačih del išče Slovenec iz Avstralije v svrhu ženitve. Naslov v upravi lista.

Dr. FRANKO DELAK, zdravnik v Barkovljah sprejema v ulici Bosafata 9 vsak dan od 9-12 in v Trstu v ulici Commerciale 10-II. od 15.-17. ure.

Drobne vesti

Odlikovani slovenski srednješolci

Pri tekmovalstvu za najboljšo nalogo gospodarskega značaja, »Obnova in štednja«, ki ga je razpisalo Prosvetno ministrstvo v Rimu s sodelovanjem Zveze hranilnic (»Associazione Casse di Risparmio«) za dijaštvo v vsej državi in katerega so se udeležili tudi slovenski srednješolci, sta odnesli častne nagrade tudi dve naši dijakini, in sicer DELPIN Neda iz IIL razreda liceja, kateri je posebna komisija prisodila 3. mesto izmed 15 odlikovanih v goriški pokrajini, in BORSINI Romana iz IV. razreda učiteljskega, ki je bila na 6. mestu. Razen pohvalnega pisma sta omenjeni dijakini prejeli še vsaka svojo hranilno knjižico z nekaj tisočaki.

Koncert gč. Damijane Bratuzeve

V nedeljo 28. t. m. je Goričanka gospodična Damijana Bratuzeva dala v ožjem krogu v Vidmu koncert raznih del glasbenih mojstrov: Mozart: fantazija v do minore, Scarlatti: dve sonati, Schumann: Papillon, Brahms: Intermezzo in balada, Chopin: Sest mazurk, Tajčević: Sedem balkanskih plesov, Khachaturian: Toccata. Gospodična Bratuzeva je izvajala vse točke z veliko spretnostjo in tako pokazala ves svoj velik talent za muziko. Vsi zbrani povabljeni, med katerimi

je bilo lepo število Slovencev iz Gorice, so ji s pomnimi ovacijami izkazali priznanje.

Podgora

V soboto zjutraj 27. t. m. se je hudo ponesrečil naš g. župnik Bernard Spacapan. Zaradi neke ovire, ki se mu je stavila hipno pred motorno kolo, in katere se je hotel izogniti, da ne bi padel v še večjo nesrečo, je padel z vozilom in se ves pobil. Nezvestnega so prepehali hitro v bolnico, kjer se je iz nezvesti zbudil šele v ponedeljek. Njegovo stanje gre sedaj na bolje.

Konjske dirke

V petek, soboto in nedeljo, to je 2., 3. in 4. junija bodo v Gorici velike konjske dirke mednarodnega značaja in z visokimi nagradami.

Trg s češnjami

Na žalost je letos trg s češnjami za kmeta nezadovoljiv, ker so cene preveč nizke. Češnje namreč nikamor ni moči izvažati, zato so jih v Gorici plačevali tudi komaj od 15 do 25 lir, sedaj pa po 30-35 lir.

Sv. birma

Na binokostni praznik, v nedeljo 28. p. m., je birma v Gorici potekla v redu. Birmancev je bilo več sto. Slovenci bi želeli, da bi v bodoče imeli svojo lastno skupno birmo,

Druga runda za Berlin

Nov komunistični poraz

Za binokostne praznike je po pičlih petih letih zloma nacistične strahovlade in ponovnega totalnega poraza prusijanskega militarizma na novo vzbrstel v Berlinu naciokomunizem in se povampiril prusijaski militarizem. Pobratimstvo dveh terorističnih diktatur, ki je »velikega« Stalina pognalo l. 1939 v Hitlerjev objem, je na binokostno nedeljo doživelo ponovno posvetitev. To pa je bil tudi edini uspeh kominformističnega komunizma.

500.000 nemških mladincev je zamenjalo Hitlerja s Stalinom in ruja je srajce z modrimi; vse ostale pritlikline je Kremelj večerajšnji Hitlerjevi mladici enostavno potrdil z malenkostno razliko, da navzgor moleče desnice stisnejo v pest. II. J. (Hitlerjugend) se danes imenuje F.D.J. (Freie deutsche Jugend).

Kremelj se je v svojih računih hladne vojne po načelih doslednosti obrnil do svojega najbližjega ideološkega sorodnika — navidezno odpravljene nacizma, da ga z malenkostnim zunanjim preoblikovanjem izuri za isti imperialistični cilj svetovne nadvlade. Vse je šlo po izkušenih tehničnih predpisih: množično zajetje predvsem mladine, priljubljena vojaška povelja, prusijaski pohodni korak, uniforma in ducat parol. V kolikor bi neke te privlačnosti ne zalegle — v splošnem so popolnoma zadostovale za razgibanje germanskega militarističnega izročila — naj bi s uspehu pripomogle grožnje in ustraševanja. Organizacija je bila v rokah nacističnega kadra pod vrhovnim sovjetskim nadzorstvom in ni odpovedala, kakor ni nikdar odpovedala v časih Viljema II. in Hitlerja.

Polnih šest mesecev so po vsej vzhodni Nemčiji ponavljali nacistične pohode, ki so mladincem v petih letih odmora že nekoliko shlapeli iz spomina in iz mišičevja, vežball

zborovski legendarni »Sieg heille« (Živio zmaga!) in jih urili v maratonskem teku, da bi lahko dohajali bežeče zahodne zavezničke pri zavajanju Berlina.

Stiri tedne so v Kremlju dresirali tako imenovanega vzhodno-nemškega predsednika Viljema Piecka (ime tako lepo spominja na Viljema II., priimek pa na — Pickelhaubo — nemško vojaško čelado), mu vrteli gramofonske plošče Hitlerjevih govorov, da bi ga dostojno pripravili na trenutek, ko bo ves Berlin pod sovjetskim škornjem.

Z mladino je šlo lahko: mlada pamet, solidna Hitlerjeva vzgoja, v ostalem prav za prav le obnova in poglabitev predelane tvarine. »Sieg heille« Mnogo težje je šlo s starim Viljemom Pieckom. Stari možgani, navajeni zapovedovanja in ne poslušanja, revolucionarna narava in ne diletantski oderski igravec! Kljub najboljšim režiserjem, pred katerimi se mora celo naš Justek Kosuta skriti za kuliso, niso mogli starega preizkušnega komunistu pripraviti do tega, da bi se zanesljivo naučil španskega ceremoniela, ko bo svedčano zasedel prestol Hohenzollerjev in prestopal po »Fuehrerjevi« dvorani. Z udarnimi Hitlerjevimi govori in viljemovskim modrovanjem pa sploh ni šlo. »Spica« je polomila in ta prokleti Reuter! so v naredniškem žargomu godrnjali vzhodni komunistični kolovodje.

Ob Reuterju so se sovjetski pohodniki spodtaknili in tudi po letošnjih binokostnih praznikih je ostalo v Berlinu vse pri starem.

Sovjetski karikaturnisti in njihovi plačanci s posebno ljubeznijo predstavljajo zahodno - berlinskega župana Ernesta Reuterja kot »turškega Reuterja«. Deloma imajo tudi prav. Reuter je bil nad 10 let svetovalec gospodarskega in prometnega ministrstva v Ankari, od l. 1938

dalje celo profesor na Upravni akademiji za turške višje uradnike. Na prvih virih je do dna spoznal vse zahrbtnosti, podlosti in zvijačnosti azijske miselnosti, pa tudi nadutosti in neomejenega častihleplja in oblastnosti azijske ošabnosti, t. j. vse glavne silnice bizantinsko-tatarskega despotizma, ki se je v obliki boljševizma vsedel slovanskim narodom na tlinik.

Zahodni berlinski župan Reuter pa ima tudi še druge dragocene izkušnje za seboj. Reuter je bil nekdanji komunist. Ko se je l. 1917. vrnil iz ruskega vojnega ujetništva, je bil postavljen za tajnika KPD (nemške komunistične partije) za veliki Berlin, kmalu nato pa je postal njen generalni tajnik, star komaj trideset let. Sam Lenin je o Reuterju dejal: »Reuter je briljanten jasnovidec, samo nekoliko preveč neodvisen!« Pri tem pa si je mislil: »Glavo bomo rabili, neodvisnost pa pristigla!«

V družbi komunistov je Reuter vzdržal tri leta, ko se je striženja naveličal. Presedlal je k Neodvisnim socialistom (USPD), ki so se l. 1922 z njegovim aktivnim sodelovanjem združili z Nemško socialistično stranko (SPD). V tej stranki je bil izvoljen za generalnega tajnika, za velikega župana mesta Magdeburg in končno je bil l. 1932. izvoljen za poslanca v nemški parlament.

Za časa svojega delovanja v komunistični partiji je Reuter temeljito spoznal diktatorske težnje njegovih moskovskih gospodarjev in razumel, da se tartarsko-azijski despotizem ne more uveljavljati v zahodni Evropi, ki je že davno pozabila na srednjeveško inkvizicijo. Zagabile so se mu spletkarsko zločinske metode kremelskih zarotnikov proti kulturi in civilizaciji zahodnega sveta, v katere je bil do najmanjših podrobnosti posvečen.

Solidno opremljen z bogatimi izkušnjami in najboljši poznavalec kremelskega taktiziranja, je bil Reuter l. 1948 izvoljen za zahodno-berlinskega župana in v tej funkciji postal osnovna ovira za popolno boljševiziranje berlinskega mesta. Ernest Reuter je vsekakor glavni tolmač sovjetskih spletk in učitelj protikomunističnega odpora zlasti nasproti ameriškim zasedbenim oblastem. Njegova zasluga je, da se je končno uveljavilo načelo, da je potrebno razgovarjati s Sovjeti v rovtarski govorici, ker je o lika za komuniste znak šibkosti.

Zasluga Reuterja je, da je bil postavljen značni most, ki je rešil berlinsko prebivalstvo pred komunističnim izstradanjem, njegova zasluga je, da so bili v drugi rundi za Berlin zadnjo nedeljo zopet poraženi kominformistični komunisti. Njegova zasluga je, da je danes zahodni Berlin še vedno baklja svobode, zatočišče preganjanih in nepremagljiv valodol protikomunistične obrambe.

Zadnja protikomunistična zmaga v Berlinu je prepričevalen dokaz, kaj doseže osební pogum posameznika, ki se postavi v bran najhujši strahovladi svetovne zgodovine. Berlinski župan Ernest Reuter naj postane vzor vsem omahljivcem po svetu in pri nas!

Sovjetski mogotci so vzbudili k življenju prusijaski militarizem, ki je v zadnjih osemdesetih letih ustrašoval Evropo in ves svet, in da bi bil njihov cinizem še večji so ob njegovem prerodenju v Berlinu spuščali v zrak globole miru, kakor v sredi svojega največjega oboroževanja in netajenja revolucij sleparijo narode z narejenimi mirovnimi demonstracijami.

Ljubimkanje s Hitlerjem pred dobrimi desetimi leti bi Stalinu v obljemu s prusijaskim militarizmom zagotovo stisnilo grlo, če bi mu Zahod ne priskočil na pomoč. Danes »velika« Stalin zopet kliče hudiča v ris. Pravi osel gre samo enkrat na led. Tega pravila se Stalin ne drži, gotovo pa se ga bodo držali zavezniški; resničnost tega nauka pa bo potrdila tretja runda...

Radio Trst II

(843,8 m — 372 Kc-sec)

Dnevne oddaje: 7.15 - 8.30, 11.30 - 14.30, 17.30 - 24.00.

Ob nedeljah: 8.00 - 24.00.

Poročila dnevno: 7.15 (izvzemši nedelje), 12.45, 14.00 (izvzemši nedelje), 19.45, 23.15.

Dnevni pregled tiska: 14.15 (izvzemši nedelje).

Nedelja, 4. junija 1950: 9.00 Kmetijska oddaja. — 11.30 Aktualnosti. 12.15 Od melodije do melodije. — 13.00 Glasba po željah. — 16.00 Nastop komornega zbora iz Pevme pri Gorici. — 19.00 Pogovor z ženo. — 21.00 Z domače knjižnice police. — 22.15 Zabavna in plesna glasba.

Ponedeljek, 5. junija: 13.00 Slovenske narodne pesmi. — 18.40 Glasba raznih narodov. — 19.00 Evropski obnovitveni načrt. — 21.00 Beethoven: Koncert št. 4. — 23.00 Uspavanje.

Torek, 6. junija: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Mamica pripoveduje. — 20.10 Vokalni koncert sopranistke Otte Ondine. — 21.00

Vzori mladini: Zdravilna zelišča. 21.30 Čajkovski: »Manfred« simfonija. — 22.02 Lahka glasba.

Sreda, 7. junija: 19.00 Zdravniški vedež. — 20.00 Vokalni kvartet Veseli bratci. — 21.30 Mozart: Divertimento v H Duru. — 22.00 Zabavna in plesna glasba. — 23.00 Nočne plošče.

Četrtek, 8. junija: 13.00 Slovenske narodne motive izvaja pevski duet, na harmoniko spremlja Mario Sancin. — 18.15 Glasbeno predavanje. — 19.00 Slovensčina za Slovence. — 21.00 Radijski oder - Gerald: »Ljubezen«, drama v treh dejanjih, nato Pestra glasba.

Petek, 9. junija: 13.00 Glasba po željah. — 10.20 Valčki, polke in mazurke. — 20.10 Koncert violinista Karla Sancina. — 20.30 Tržaški kulturni razgledi. — 21.00 Mojstri besede. — 22.33 Zabavna in plesna glasba.

Sobota, 10. junija: 18.30 Oddaja za najmlajše - pravljica. — 20.10 Lepi glasovi - lepe melodije. — 20.30 Programski periskop. — 21.00 Sobotni večer. — 22.30 Pesmi preteklih dni.

MANUFAKTURNA TRGOVINA

Ulica ORIANI 7 - (Trg Garibaldi)

Ima v zalogi po zelo ugodnih cenah veliko izbiro moških srajc, žensko in moško perilo, nogavice, tkanine itd.

Obiščite nas in se boste prepričali!

HLAČE

RAZNIH VRST Z BOGATO BARVASTO IZBIRO PO TOVARNIŠKIH CENAH

Nekaj vzorcev:

HLAČE gabarden iz bombaža Lir 1800
HLAČE iz krasne tkanine fresko v vseh barvah Lir 1950
HLAČE fresko v različnih modnih barvah (se ne mečkajo) Lir 2500
HLAČE gabarden letne posebne vrste Lir 2800
HLAČE kanete, ki se ne mečkajo Lir 3600

PREDNO KUPUJETE OBIŠČITE Magazzini del Corso

Trst - Corso, 1 - Galleria Protti

ZA BIRMO

Zapestne ure najboljših znamk, zlate verižice in druge zlate predmete dobite po najnižjih cenah pri - ex NORBIO, ul. ROMA 19. - Kupujem zlato in dragulje

Širite „DEMOKRACIJO“

Dr. R. IUNGO zobozdravnik

Izdeluje proteze v jeklu, zlatu, kavluku in plastiki. - Največja garancija. - Sprejema od 10 do 12 in od 15 do 19 (Govori slovenski)
TRST, ulica Torrebianca 43
Vogal ulica Carducci

Mizarji kmetovalci podjetniki! deske smreke, kove, mace, snove in trdih lesov, trame in pariete nudi najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 TRST
Viale Sonnino, 24

NECCHI novi model B U

NA OBROKE

za vezenje, krpanje, obšivanje lukov, prišitje gumbov, čipke, cikcakaste šive. Vsa dela se izvršujejo brez okvirja. Pouki za vezenje brezplačno.

SIVALNI STROJI na industrijski tok za čevlarje in krojače. PRODAJA NADOMESTNIH DELOV, RADIOAPARATI najboljših znamk pri

TULLIO

TRST - ul. C. BATTISTI št. 12
Tel. 65-33 - TRZIC, na Korzu